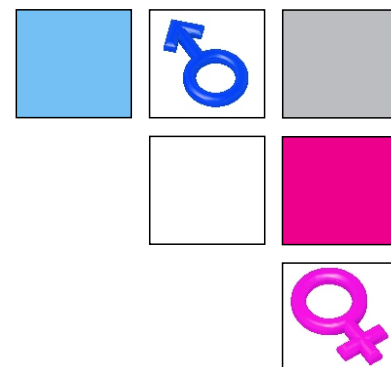

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

CNFA
Cultivating New Frontiers
in Agriculture

ASICABANGENI, SIKHULUMISANE, SILUNGISENI INDABA YOBULILI.

Ugwalo lokuqondisa ingxoxo

Okumunyethweyo

1. Kungani sikhulumisana ngendaba zobulili?
2. Amathuba okukhuluma abobaba labomama.
3. Omama ezikhundleni zokukhokhela.
4. Ukunakekelwa kwabantwana abancane labantwana abagulayo.
5. Mayelana lokufuya.
6. Ukuhlukuluzana emakhaya.
7. Ukusebenzisa imithi yezibungu lefethilayiza.
8. Mayelana lokudla ukudla okulomsoco.
9. Mayelana lokulima ngokuthelela (irrigation) lokulima imibhida lezilimo ezitshiyeneyo.
10. Ukwabelana lobunengi bemisebenzi yangekhaya.
11. Mayelana lamaqembu kaqogelela.
12. Ezamanzi, izambuzi lokuhlanzeka.
13. Ukudinga ukudla kwemuli.
14. Ukudinga inzuzo enhle ngokulima lokufuya.
15. Ukuzithwala kwabantwana.

Indlela yokusetshenziswa kogwalo

Lolugwalo lwenzelwe ama-Field Officers awe-Amalima, o-Care Group Volunteer, o-Lead Mother, o-Lead Father, o-Lead Farmer, o-Community Based Facilitator, o-Cluster Facilitator, o-male champion labo-Chairperson bama-DRR Committee.

Khetha isihloko sendaba esihambelana lalokho ebelihlangene ngakho lixoxisane lilandela ugwalo. Ugwalo lolu lwenzelwe ukusetshenziswa seliphetha umhlangano wenu.

Cabanga

Imizuzu emibili

Isigaba lesi senzelwe ukwenza iqembu lakho licabange ngesiqokoqela sendaba lingakaxoxi. Balela iqembu lakho okubhaliweyo ubanike ithuba lokucabanga.

Bala

Imizuzu emibili

Nxa usubaphile ithuba lokucabanga, qhubeka ubabalele okubhalwe esiqenjini lesi.

Buza

Imizuzu elitshumi

Buza umbuzo munye ngamunye uvumele ukuba kube lengxoxo ngemva kokubuza umbuzo munye ngamunye.

Landela ngokwenza

Imizuzu eyisithupha

Khuthaza iqembu lakho ukuba lixoxe ngalokho abafuna ukukubona kusenzakala esigabeni lasemakhaya kulandela ingxoxo ebekhona. Khuthaza ukuba kuxoxwe kubelempumela engenzeka ikakhulu ngokuphathisana kwabobaba labomama.

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Ingxoxo ezikhangele omama labobaba lemilandu yabo ezigabeni ibakhona njalo abantu baxoxa bekhululekile emphakathini.
- Omama balamandla njalo bayakhuluma okusemicabangweni yabo, batshele omkabo abakufunayo njalo bacele losizo.
- Omama balemilandu eqakathekileyo empilweni zabobaba, abantwana lasemizini yabo.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Obaba labomama bathola amathuba okukhuluma afanayo nxa bexoxa emaqenjini.
- Isitha somfazi ngomunye umfazi.
- Ukuze umuntu ongumama akhululeke ukukhuluma eqenjini angene engxoxweni ekhona, kumele acele invumo kumkakhe.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Emaqenjini alabomama labobaba, omama balakho ukukhethwa babezinkokheli.
- Obaba abalaleli umuntu wesifazana, lanxa elesikhundla sokukhokhela eqenjini.
- Omama abasekeli abanye omama ukuze bakhethwe baphiwe izikhundla zokukhokhela.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Obaba abancedisi nxa abantwana begula.
- Omama yibo kuphela abadlala labantwana.
- Nxa omama bemunyisa, obaba bayahlala labo babaxoxise.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Obaba bafuya inkomo, omama bafuye imbuzi lenkukhu.
- Umama angaphumelela ekufuyeni inkukhu, umkakhe uyamemuka aqhubeke ngazo.
- Omama yibo abatsho ukuba inkomo ihlatshwe ngoba yibo abakhangelela indleko yomuzi mayelana lezokudla.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Ukulwa lokuhlukuluzana ngasemakhaya ethu akwenzakali.
- Omama abatshaywayo labahlukuluzwayo bayacela njalo badinge usizo.
- Nxa umuntu ongubaba esazi ukuba umngane wakhe uhlezi etshaya umkakhe, uyakhuluma laye ameluleke ukuba yinto embi njalo kumele angakwenzi lokho.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Obaba yibo abasebenzisa imithi le, lamafethilayiza, hatshi omama.
- Omama bangabamba imithi le, ingacina isisebantwaneni ihamba ngochago lwebele kumbe ngokuthintana njengoba omama kuyibo abalomlandu omkhulu ekondlweni kwabantwana.
- Izikhathi zokusebezisa imithi le (ekuseni lantambama) zinzima kubomama ngoba ngezikhathi lezi balemisebenzi eminengi ekhangele bona emakhaya.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenuquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Ukondleka komntwana ngokudla okulomsoco ngumlandu kamama.
- Obaba yibo abapha abantwana ukudla.
- Mayelana labantwana, obaba labomama balenhloso ezifanayo. Bonke bafuna ukuba abantwana bakhule kuhle, belempilakahle, bekhaliiphile njalo belokuchelesa.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Omama kabalaso isikhathi sokusebenza engadini zokuthelezela (kuma-*irrigation*).
- Obaba yibo bodwa abalomlandu wokuthwala izilimo besiyathengisa.
- Omama ke, yibo abenza izinqumo ngokusetshenziswa kwemali etholakale ngokuthengisa izilimo ezivela engadini zokuthelezela.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Ngumlandu wabomama ukwenza yonke imisebenzi yangekhaya.
- Obaba labomama bachitha isikhathi esifanayo nsuku zonke besenza imisebenzi yangekhaya.
- Obaba yibo abenza umsebenzi wokudinga lokubanda inkuni.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Obaba yibo abagcina imali ngcono kulabomama.
- Akulantokozo emulini okuhlala kulemali.
- Amaqembu kaqogelela ngawabomama kuphela ngoba asebenzela ukuthenga imbiza, imiganu lengubo kuphela.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Obaba yibo abadinga amanzi afunakalayo ngekhaya.
- Obaba labomama bayageza izandla ngezikhathi zonke eziqondileyo.
- Ngumlandu wabobaba ukwakha izambuzi emakhaya.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Obaba labomama bayadinga imisebenzi besenzela ukuthenga ukudla kwemuli.
- Ngumlandu kamama kuphela ukudinga ukudla kwemuli yonke.
- Obaba bayabuza kubomama ngokudla okufunakalayo ekondleni abantwana abancane.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Obaba yibo abakhetha bebodwa ukuba kuthengiswe izilimo lezifuyo. Omama kumele bacele nxa befisa ukuthengisa.
- Omama bayathola imfundiso enengi ngokufuya kodwa obaba yibo abenza izinqumo bebodwa ngezifuyo.
- Omama labantwana yibo abenza imisebenzi eminengi emasimini.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Cabanga

- Buza iqembu lezifundo olalo.
- Cela ukuba bacabange ngesigaba sabo abakhe kuso.

Bala

- Banengi abantwana ezigabeni zethu abazithwala besasebancane bengaqedi izifundo ezikolweni.
- Kuyayangisa ebazalini nxa umntwana ezithwala ngendlela enje.
- Abantwana abazithwalayo kabatholi usizo oluhle ngekhaya.

Buza

- Kambe imiqondo le ileqiniso? *Lapha sikhangele isigaba sethu esakhe khona.*
- Kuba lenguquko na? Nxa isiba khona yinguquko enjani?
- Kutshoni kubobaba?
- Kutshoni kubomama?
- Kungaba kusitshoni ngemuli zethu?
- Kuqondile na? Kambe yizinto esingafuna ukuziguqula na? Ngenxa yani?

Landelani ngokwenza

- Singabe sifisa ukuba kubenjani ezigabeni zethu? Kumele senzeni ukuba izifiso zethu zifezeke / zenzakale?

Amalanga emikhankaso eqakathekileyo

International Women's Day

8 March

- Lilanga elihlonipha imisebenzi yabomama lokuqakatheka kwabo emphakathini.
- Lumkhankaso ubakhona kumawadi wonke kunyanga ka-March.

Menstrual Hygiene Day

28 May

- Lilanga esinanzelela udubo kubomama mayelana ngezokuhlazeka nxa besenyangeni.
- Siyakhuthazwa ukuba silunanzelele loludubo sibelakho ukuphathisa omama lumthwalo ubelula.

International Youth Day

12 August

- Lilanga esenza umkhankaso ngabatsha njengekusasa yezigaba lezinkokheli zakusasa.

International Day of Older Persons

1 October

- Lilanga esihlonipha abadala lasebekhulile.

International Day of the Girl Child

11 October

- Lilanga esenza umkhankaso okhuthaza ukuphathwa kuhle kwamankazana, lokuba baphiwe amathuba okuphumelela njengabafana.

International Day of Rural Women

15 October

- Lilanga esinanzelela udubo lobunzima obukhangele omama abaphila emakhaya.
- Sihlonipha njalo lemisebenzi emikhulu yabomama emakhaya.

International Day for the elimination of violence against women

25 November

- Lilanga esenza umkhankaso sijonge ukuqeda ukuhlukuluzwa lokutshaywa kwabomama.

World AIDS Day

1 December

- Kulelilanga sikhankasa sihlose ukunanzelela ubunzima obuza lomkhuhlane wengculazi.
- Sikhankasa njalo ukuze abantu abalomkhuhlane lo bangabandlululwa baphathwe kuhle njengabanye nje.

International Day of Disabled Persons

3 December

- Lumkhankaso ujonge ukunanzelela ubunzima obulabagokekileyo.
- Sikhankasa njalo sikhuthaza umphakathi jikelele ukuba uphe abagokekileyo amathuba okuba labo babelentuthuko.

Human Rights Day

10 December

- Sikhankasa ukuba siphathise ekupheni wonke umuntu amalungelo akhe kungakhathalekile kumbe ngubaba kumbe ngumama.

